

Giovannino Guareschi, J'elession

(virà an lenga piemontèisa da René Agagliate; gavà da Giovannino Guareschi, *La peccatrice*, an *Baffo racconta*, BUR, 2006)

1

La Desolin-a a l'era an camin ch'a 'ndasìa a confessesse, për la prima vira, dal neuv prevòst e as sentia bolversà, coma quand che un a cambia 'l dotor.

La Desolin-a a l'era pa pì na fiëttin-a timida, da già ch'a stasìa për toché ij sessanta, ma a venta parte dal fàit a che 'l vej arsiprèive, mòrt da pòch, a squasi novant'ani, a l'avìa batià la Desolin-a, a l'avìa mariala, a l'avìa batià sò fieul e, s'a fussa nen rivaje la dësgràssia, a sarìa fin-a riessù a marié 'l fieul dla Desolin-a e batié 'l fieul dël fieul dla Desolin-a.

La Desolin-a a stasìa a la Ca Brusà, un ciabòt piantà 'nt ël canton ëd la frassion ël pì lontan, e a dovìa fesse un bel tòch dë stra për rivé al pais; ma, quand ch'a l'era viv ël vej arsiprèive, la sgambassà mai a l'avìa peisaje parèj come col di.

A l'ha dovù fèrmesse un momentin sël sacrà a tiré 'l fià, anans d'intré ant la santosa*, e, quand a l'é anginojasse 'nt ël confëssionari, as sentìa strenze 'l cheur.

Ma sùbit a l'é pijasse corage, che 'l preivòt a smijava esse fin-a pì gentil e grassios dël vej arsiprèive.

A l'ha scotà con benevolensa ij bin pcit pecà ch'a l'ha contaje la Desolin-a, e a l'é fin-a complimentasse che, comben ch'a l'avèissa un bel tòch dë stra da fé e ch'a fussa pitòst malbutà ëd salute, la Desolin-a a manchèissa mai a la prima mëssa dla duminica e a l'ha finì con ël dì: "Naturalment voi i seve che, tra ij dover dël bon cristian, a-i é 'dcò col d'andé a voté".

"Sì, reverend", a l'ha bësbià la Desolin-a. "L'arsiprèive a l'ha fane a part".

"Ben", a lé arlegrasse 'l pievanòt. "Alora i son sigur ch'i vë sbalierève pa a marché la crosëtta. Arcordeve che, ant la scheda dla Càmera e 'dcò ant cola dël Senat, ël simbol giust a l'é l'ùltim".

"Nò, reverend", a l'ha bësbià la Desolin-a. "A l'é 'l ters an tute e doe le schede".

"Ma gnanca pr'ideja!" a l'ha sclamà 'l cit prèive. "Ste fomne benedie: a diso ch'a l'han capì tut e peui a l'han mai j'idèje ciàire. L'ansëgna giusta a l'é l'ùltima. La tersa a l'é cola dla stèila con la coron-a".

“I lo sai, reverend”, a l’ha rëspondù la fomna. “Mi i l’hai sèmper votà pèr ël Re”.

La vos dël preivòt a l’é fasse rùdia: “Ij bon cristian a deuvo voté pr’ël partì ch’a dësfind la Cesa ’d Crist e ch’a l’ha pèr sìmbol la cros ëd Crist. Chi ch’a vòta pèr d’àutri partì a vòta pèr j’anemis ëd la Cesa ’d Crist. I peuss pa deve l’assolussion”.

A la Desolin-a a l’é ’mpinisse j’euji ëd lerne. “Reverend”, a l’ha ’mplorà. “L’arsiprèive a l’ha mai arfudame l’assolussion. Mi i l’hai sempre votà pèr ël Re...”

“A-i é mach un Re pèr ël qual a venta voté!”, a l’ha strompala ’l preivòt. “A së s-ciama Crist e soa ansëgna a l’é la cros an sla qual a l’han martirisalo”.

La Desolin-a a s’é trovasse sël sacrà senza gnanca savèj come e a l’é restà lì, con la testa confusa, spetand Dio a sa còsa.

Quand, passà na vinten-a ’d minute, a l’ha vist ël prèive seurte da la cesa e andé an vers la canònica a l’é ’ndaje dapress e a l’ha ciapalo antëlmentre ch’a duvertava l’uss.

“A venta ch’i vë s-ciairissa, chiel a sa nen come ch’a son le còse”.

“Se le còse a stan come i l’ave dime, i sai pròpi nen còsa ch’a-i sia da spieghé”, a l’ha contrabatù ’l preivòt. “Èl pecà a l’é col e a-i é nen dëscolpa. O un as pentiss e a s’umilia dë dnans a Dé, o a peul nen esse pèrdonà. Come a peul esse pèrdonà un ch’a dis: “I l’hai comëttù cost pecà mortal e i l’hai intension ëd felo ancora?”

La Desolin-a a l’ha sopatà la testa: “I veuj nen comëtte ’d pecà mortaj. Mi i veuj mach nen deje ’n dëspiasi a mè fieul. Mè Dario a l’era nòstr ùnich fieul e nòstra ùnica richëssa. A vintetré agn Nosgnor a l’ha pijass-lo. A combatia an Rùssia, a l’era caporal ëd cavalaria ant col famos regiment ch’a l’han parlane sij giornaj. Durant la cària a l’é stàit centrà e a l’é drocà an crijand “Savòia!” Sòn a l’é scrit an sël feuj ch’a l’han mandame ansema a la midaja...”

Èl preivòt a l’ha sopatà la testa: “La sòlita retòrica dij militar! Frase fàite ch’a buto an tute le motivassion pèr le midaje a la memòria, pèr fé pì dossa la pastìlia e pèr fé propaganda”.

“A l’han mandame soa ròba: sò arlògi, soa cadenin-a e ’l portafeuj, a-i era na fòto dël regiment con ël Re ch’a lo passava an arvista e, daré dla fòto, Dario a l’avìa scrivù: “Viva l’Italia! viva ’l Re!” Mi i peuss pa deje costa pen-a. Pèr sòn, mach pèr sòn i l’hai sempe votà pèr ël Re. E l’arsiprèive a l’avìa mai negame l’assolussion. Pèrchè a veul neghemla chiel, reverend?”

Èl preivòt a l’ha gonfià la màira costera*: “Pèrchè mi i fas mè dover ëd difensor ëd la Cesa ’d Crist! Gnun-e pen-e a peul avèj vòstr fieul s’iv compòrte conforma ai precet ëd la Cesa

'd Crist. *Pulsate et aperietur vobis*: andé a ca, pensè a lòn ch'i l'hai dive e, quand i l'avreve capì vòstra fota, i torne da mi e mi iv dareu l'assolussion.

La Desolin-a a l'é tornà a la Ca Brusà con ël cheur anmagonà, ma a l'ha pa dije gnente a sò òmo. A l'é stàita dësvisjà tuta la neuit a 'rmus-cié le paròle 'd col pistolòfi e a riessia pa a deje 'n sens lògich.

“An regnand Tòjo Emanuel III Re d' Italia për gràssia 'd Dé e volontà dla Nassion...”: na ròba parèj a l'avìa sentula e a l'avìa 'dcò lesula vàire vire e, se Dé e 'l Re a 'ndasìo d'acòrdi antlora, perchè a podìo nen andé d'acòrdi ancora adess?

A l'é vnuje an ment n'àutra fòto ch'a l'avìa mandaje Dario: “Mëssa al camp”. Sicura: ant ël regiment ëd Dario a-i era 'n caplan ch'a disìa Mëssa pr'ij soldà dël Re. E se 'l Re a fussa stàit contrari a Dé a l'avria nen dàit ël permess ch'as disèissa Mëssa për ij soldà.

A l'é ansopisse mach a la primalba e, dòp n'ora, a l'era già an pé.

A la sèira, a sin-a, ël vej a l'é sdass-ne che cheicòs a 'ndasìa pa për sò vers e a l'ha 'nsistù fin-a a quand che la Desolin-a a l'ha contaje tuta la stòria.

“Sta tranquila”, a l'ha dije a la fin.” Ij còdes ëd Dé a son nen cambià 'nt j'ùltim tre mèis e l'arsiprèive a-j conossia bin. S'it sente a pòst con toa cossiensa, it ses a pòst con tut ël rest”.

Ma la Desolin-a a riessia pa a desse pas e minca di ch'a passava a l'era pes tant che, al saba, ël vej a l'ha pijà na risolussion: “I vad mi a parlé con ël prèive. A dovrà scoteme”.

A l'era la vigilia dj'elession, ël prèive a l'avìa pòch temp da perde e a l'ha parlà al vej da malgrassios. “S'i më sbàlio pa, a l'é la prima vira ch'i ven-e a troveme”, a l'ha dije. “O i seve 'd n'àutra paròchia o i l'eve dësmentià la stra ch'a pòrta an cesa”.

“I soma mach doi vej malandà”, a l'ha spiegà con modestia. “I stoma lontan. Mia fomna a ven an cesa minca dumìnica e mi i resto a deje deuit a le bestie”.

“Con un pòch d'è sfòrs i troverè la manera 'd ven-e 'dcò voi an cesa”, a l'ha 'rbatuje 'l gratuson*. “Oltre che vardé la ca a venta 'dcò pensé a l'ànima”.

“I vnirai, reverend. Adess, tutun, ch'am fasa la carità d'è scoteme. Mi i son Cravòtti ëd la Ca Brusà e mia fomna a l'é vnù a confessesse da voi an prinsipi dla sman-a e, da col di, a smija mata. A mangia pì nen, a deurm pì nen. A l'é sèmpe stàita malavia 'd cheur e la pèrdita dël fieul a l'ha bolversala 'ncor ëd pì e a l'é pì nen arpijasse. Reverend, mi i sai nen che rassa 'd pecà a l'abia mai podù comètte da nen meritesse l'assolussion...”

“I lo sai mi”, a l’ha strompala ’l pievanòt. “E a lo sa ’dcò vòstra fomna. E a sa ’dcò còs a deuv fé për meritesse l’assolussion. Àora andé via e pensé a vòstra ànima. Vòstra fomna ch’a pensa a la soa. Ròbe parèj a son malfé da travonde! Costa a l’é la ca ’d Nosgnor, nen na botega ’nté che un a peul mandé la serventa a caté ’d ròba për sò cont e mèrcandé sël pressi!”

Èl vej a l’ha vorsù ansiste: “Reverend, mia fomna a l’é la dòna la pì brava dël mond e l’arsiprèive...”

“I son ëstrach ëd sente parlé dl’arsiprèive!”, a l’ha crijà, franch ansigà, ël cit prevòst.

“Adess i-i son mi e i rason-o conforma a mè servel e a mia cossiensa”.

“S’i l’avèjsse un pòch ëd cossiensa i martiriserè nen an ’sta manera cola pòvra fomna”, a l’é lassasse scapé ’l vej ch’a ’ncaminava a vèdde ross.

“Fòra da sì!”, a l’ha crijà ’l prevòt an venend ross come ’n biro. “Via da sì, dzadeuit malfàit ch’ i l’ave la malcreansa ’d manché ’d rispet a ’n ministr ëd lè Sgnor!”

“S’i l’avèissa pa ’d rispet për la còta ch’i l’ave a còl i l’avrìa dagià fave mangé le baricole con tute le bachëtta!”, a l’ha dit ël vej, an strenzend ij gròss pugn.

Col prevòt a l’é vnù dël color dël giss, pront come ’n sofrin a l’é rivà a l’uss e, duvertandolo, a l’é sautà fòra sël sacrà butandse a brajé coma s’a lo dèspiumèisso.

“Malfator! Mnassé ’n ministr ëd Dé! Serchè, con la violensa, ëd felo manchè a sò dover!...”

A l’é rivaje sùbit ëd gent e, dòp d’avèj spiegà al pòpol come un “politicant soversiv” a l’avèissa mnassalo, ël cit prèive a l’é montà sla mòto e a l’é parti a la grand giarada vers ël pais an crijand: “I sporzereu denunzia e, s’a basto nen ij carabigné, i fareu ven-e ’l Prefet e, a l’ocorensa, ëdcò ’l Ministr ëd j’Intern...”

La gent a l’ha vardà sburdia ’l Cravòtti, conossù da sessant’agn come l’òmo ël pì tranquil ëd l’univers.

“O a l’é vnù mat chiel o a l’é mat ël prevòst”, a l’ha bërbòjà cheicadun.

Èl vej a l’é tornà a ca con la testa bassa e, com’a l’ha vèddulo, la Desolin-a a l’ha capì sùbit ch’a l’era inùtil ciameje come ch’a fussa finìa.

Vers sèira a l’é rivaje, con la madama*, ël maressial e doi carabigné.

“I deuve vnì an caserma”, a l’ha dije ’l maressial al vej Cravòtti. “Peui, dòp ch’i l’abio scrivù ’l verbal, iv porteroma sùbit a ca”.

Ma la Desolin-a a l'ha spetà pr'un pess, setà sla spalëtta dël pont: ël vej a l'é pa tornà e, cola neuit, la pòvra fomna a s'é trovasse, për la prima vòlta ant soa vita, sola con tuta soa disperassion.

La matin dòp a s'é aussasse prest, come tute le dumìniche ma, pen-a ch'a l'é butasse an órdin, a l'ha dovù cogesse sël sofà, ch'a-j girava la testa e le gambe a la tenìo nen.

A neuv e mesa a l'é passaje a la Ca Brusà la Celestin-a, ch'a tornava dal pais:

"I l'hai nen veduve a la Mëssa", a l'ha dit, "e parèj i son vnù a vèdde lòn ch'a l'é capitaje.

I steve nen bin?"

"A l'ha pijame në strabucon", a l'ha rëspondù la Desolin-a, tirandse su. "Adess am passa. A sarà stàita la càud o la digestion".

"Mi i son contenta perchè i l'hai gavame 'dcò 'l pensé dla scheda. I son andàita a voté sùbit dòp la Mëssa e a la session ëd le scòle a-i era gnun".

J'elession! La Desolin-a a l'avìa dësmentiaje e a l'ha pijaje torna l'afann: come a l'avrìa fàit a rivè fin-a a le scòle?

"Gesummaria!", a l'ha gëmmì. "Varda-là ch'am manco torna le fòrse!"

"A l'è pa la pen-a d'agitesse, Desolin-a", a l'ha dije la Celestin-a. "A basterà dije a n'oslin" ch'a-i é na fomna malàvia ch'a peul nen andé a voté e i vèdde rivé ambelessì, nen un-a, ma na desen-a 'd màchine. A l'é da stamatin a la primalba ch'a van an girola a cheuje malavi, stropià e veje rimbambiè për porteje al segg eletoral. Ij vot a-j anteresso a tuti. I-j penso mi".

A des ore na màchina a intrava 'nt la cort. A la mnava Gioanin, ël fieul dël Filòtti, ch'a studiava an sità e che, cola matin, a l'era tornà al paisòt për giuté la democrassia an portand eletor minorà o malavi da soa ca al segg e viceversa.

"Desolin-a!", a l'ha crijà. "Am manda la Celestin-a. I-j la feve da sola o i ven-o a giuteve?"

"I-j la fas da sola", a l'ha rëspondù la Desolin-a ch'a l'ha 'rtrovà a l'improvis le fòrse.

A l'ha controlà d'avèj la scheda eletoral e la carta d'identità e a l'é surtià an sarand la pòrta a ciav.

"Seteve dacant a mi, i sentireve 'd meno le curve".

La Desolin-a a l'é setasse a randa dël giovnòt e la màchina, lassà l'èira e la straiòla con le doe file d'arbre, a l'é rivà prest sla stra dël Mulin.

Ma a l'ha fàit pòca stra, che na motorëtta a l'è rivà e a la portava 'l cit prèive, con ël porilo nèir bin piantà sla biòca e la còta voltolanta.

“Alt!”, a l’ha brajà ’l prèive franch gassà. “It deuve andé a l’Ortaja a pijé la veja Gianòla e soe fiye. Costa-sì lass-la pura ambelessì. S’a veul andé a voté pèr èl Re ch’as fasa pijé su da la màchina dèl Re. A sarìa stùpid, fin-a ’n delit, s’i giutèisso ij nemis ëd la Cesa!”

La Desolin-a a l’è calà da la màchina e a l’è anviarasse a pe, senza viresse andarè.

La màchina e la motorètta a l’han sorpassala coatandla ’d póver.

Dòp apeupré sinchsent méter n’àutra màchina a l’è fèrmasse dacant a la Desolina: “Monté, Desolin-a, a-i é ’d pòst ëdcò pèr voi”, a l’ha crijaje cheicadun.

La fomna a l’ha vardà la màchina tuta vestia ’d manifest con la mèssòira, ’l martel e la stèila e a l’ha socrolà la testa: a podìa nen compagneisse ai sòcio ’d coj ch’a l’avìo massaje sò Dario.

Pèr pì nen esse fastidià e pèr schivié un pòch la càud, la Desolin-a a l’ha ciapà pèr ij pra, con l’euj sempre fiss an vers la punta dèl cioché ël qual, lagiù an fond, a giugava a stèrmesse an mes a j’arbre.

A-i era ancora tre chilométer bondos e le gambe dla Desolin-a a venìo sempre pì greve e sempre pì afarà a l’era sò respir.

A l’è pontajasse un moment al bion d’un moré pèr tiré ’l fià.

Tut dantorn a-i era na grand dèstèisa ’d gran verd ëscur anvironà da lontan-e arbriere.

Gnun romor, gnun-e vos a rompìo la dossa malinconia dla Bassa. Nen na feuja ch’a bogièissa, nen un fil d’erba ondojanta.

E va-là, ëd bòt an blan, cheicòs come un brui ëd tron lontan a rompe ’l silensi.

La Desolin-a a l’ha tirà l’orija an vers j’arbre ma ’l cel a l’era sclint e trasparent.

Col arbomb lontan a s’è trasformasse ant ant un pistrogné ch’a s’avzinava lest e ch’a fasia tèrmolé la tèra brusà dal sol.

La Desolin-a a l’ha sentù tarpigné a soe spale e a l’è girasse.

A rivava a brila batù, s’un caval bagnà ’d sudor, un cavajer vestì ëd gris-verd. E a l’era sò Dario. Sò fieul, con l’elmèt, ël sàber a ij gré ’d caporal.

“I l’hai arconossute sùbit”, a l’ha dit Dario an fèrmand ël caval a randa dla Desolin-a. “I son ëvnù a pijete. Gnun at farà calé giù da cost caval”.

La Desolin-a a ’r mirava con la boca duverta sò Dario da già ch’a l’avrìa mai pì pensà che Dio a-j fèissa la grassia d’un fieul csì bel.

Èl cavajer a l’è gombasse*: “Mama, monta”, a l’ha dit. “A venta fé an pressa”.

La Desolin-a a l'era mai montà s'un caval e a l'avria vorsù dije ch'a saria mai stàita bon-a ëd fé na ròba parej ma, anans ch'a podèjssa buté 'n fià, già Dario a l'era sporzusse vers chila, a l'avìa 'mbrancala a la vita e, an rijend, a l'avìa tirala sù coma cha fussa 'n cheuv dè spi.

“Set-te sì darera, tente a mi e avèj nen por”, a l'ha dije Dario.

La Desolin-a a l'é stenzusse a sò gròss fieul e a l'ha sentù sla ciafela la rudia carèssa dla stòfa militar.

7

“Thup!”

Ël caval a l'é partì coma na bala dè s-ciòp e, an tajand la grand dèstèisa 'd gran, a l'é anviarasse vers j'arbre daré dle quale a fasìa babòja la punta dël cioché.

Adess ël lontan arbomb ëd tron a s'avzinava e, passà un Boschèt ëd gasije, la Desolin-a a l'ha vist ch'as tratava pa d'un orissi* ma 'd mila cavaj possà al galòp, minca un con, an sela, un cavajer vestì come sò Dario.

“Ël comandant a l'é pa 'ncor antajass-ne ch'i j'era slontaname”, a l'ha bèsbijà Dario a soa mama. “Adess i torno ant mia squadra”.

Ël teren a 'rbombava sota ij sòco dij cavaj, antëlmentre che l'auta muraja d'arbre a s'avzinava sempe 'd pì: quand che la vërda muraja a l'era mach pì a sinchsant méter, ël comandant a l'ha tirà fòra 'l sàber e a l'ha comandà la cària: “Savòja!”, a l'han rëspondù ij cavajer con un braj ch'a smijava un tron, an alvand ël sàber.

Ël ciadel dij sòco a l'é vnù sempe pì fiap fin-a a dësparì: adess ij sòco a tocavo pì nen la tèra e ij cavaj a s'ausso 'nt l'aria.

A l'han dèscavalcà j'arbre e peui ël cioché.

Adess ël regiment a galopava, daré dël drapò con j'arme dël Re, s'un mar ëd nivole senza fin.

Ël caval ëd Dario a galopava an prima fila e, ambrancà a Dario, a-i era la Desolin-a, contenta perchè a l'avìa torna trovà sò fieul e perchè, stèrmà an sen, a l'avìa la scheda eletoral e la carta d'identità e a podìa, ëdcò 'sta vira, voté për ël Re.

Un cherubin ch'a sonava dla fluta setà su na nivola a l'ha sopatà la testa e a l'ha bërbotà:

“Bela manera cola 'd comandé na cària për porté na fomnin-a an Paradis”.

“Savòja!”, a l'han rëspondù ij cavajer. E, col di, tanti a l'han sentulo.

* santosa = chiesa (voc. dla mala)

* costera = torace

* gratuson = prete (voc. dla mala)

* madama = autopattuglia

* gombesse = curvarsi

* orissi = temporale